

EL CASTELL MALEÏT. JOAN MONTSENY, EL PROCÉS DE MONTJUÏC I LA REPRESSIÓ DE L'OBRRERISME

A finals del segle XIX, la violència d'alguns individus aïllats o de petits grups d'ideologia anarquista va colpejar durament la societat barcelonina i catalana. En uns anys de creixent conflictivitat social a Europa i a Catalunya, diferents atemptats amb bomba van causar desenes de víctimes i van desfermar una psicosis col·lectiva cap a la figura cada cop més demonitzada de l'àcrata radical, convertit en l'enemic públic número u i més odiat per la gent d'ordre i l'aparell de l'Estat. L'anarquisme, sense distincions –fos sindical, cultural o d'acció–, era sinònim de “barbàrie” i per consegüent, calia combatre'l per tots els mitjans. Ben aviat, l'Estat va desencadenar una repressió arbitrària i d'una virulència sense precedents per esclafar l'obrerisme més combatiu. Cal afegir que d'ençà la segona meitat del segle XIX, els medis obreristes més radicalitzats ja havien utilitzat la violència com a eina de lluita social i propagandística per afrontar els conflictes de caire laboral i per accelerar l'esclat de la revolució.

La crisi social, el fracàs del mite de la vaga general revolucionària i la repressió governamental van empènyer els nuclis més militants de l'anarquisme cap a l'acció armada venjativa i individual. Tot i els nombrosos atemptats d'aquella etapa, l'auge de la propaganda pel fet –violenta– a Barcelona no es va donar fins als anys 1893-1896 quan la ciutat va patir les explosions més mortíferes i terribles, en un imparabile espiral d'acció-reacció-acció que va obrir una de les pàgines més fosques de la història del moviment obrer i de la Catalunya de tombant de segle

Els principals atemptats foren el de Paulí Pallàs el 24 de setembre de 1893 contra el capità general de Catalunya Arsenio Martínez Campos (al cap de poc, l'autor fou executat); el de Santiago Salvador el 7 de novembre del mateix any al Teatre del Liceu que va provocar una autèntica carnisseria (Salvador fou afusellat); i la bomba que va esclatar al pas de la processó de Corpus prop de l'Església de Santa Maria del Mar el 7 de juny de 1896 amb un balanç de 12 morts i desenes de ferits (es creu que l'atemptat fou obra d'un anarquista d'origen francès que fugí a Amèrica). Si l'acció de Pallàs havia anat dirigida contra el màxim símbol de l'Estat a Catalunya i la de Salvador contra la classe burgesa i benestant, aquesta vegada l'atemptat tenia com a objectiu l'Església catòlica.

Arran d'aquestes explosions, les autoritats van emprendre diferents ràtzies, arbitràries i cada cop més brutals i violentes, per castigar l'anarquisme i en general, qualsevol grup o ideologia dissident i crítica amb l'Estat. L'operació policial no es va limitar únicament a la ciutat Barcelona sinó que es va estendre a tot el país. A tall d'exemple, un dels detinguts i empresonats

fou el mestre laic Joan Montseny de Reus que es va convertir en protagonista i un narrador excepcional dels fets. L'abast de la repressió, sense precedents, fou espectacular amb el resultat de centenars de represaliats. El castell "maleït" de Montjuïc va esdevenir el centre neuràlgic de la repressió.

Sens dubte, la cara més fosca del malson que es va viure a Montjuïc foren les terribles tortures que l'estiu de 1896 van haver de patir part dels empresonats. L'Estat, sense pietat, va utilitzar la tortura per forçar els detinguts a confessar un crim que no havien comès o a delatar els seus companys. La crueltat no va tenir límits. Els presoners de Montjuïc van decidir actuar per denunciar les tortures i les irregularitats del procés judicial davant l'opinió pública i van començar a redactar cartes de denúncia en què s'explicaven les atrocitats per enviar-les a la premsa liberal i republicana. Un dels més actius fou Montseny que va emprar per primera vegada el conegut pseudònim de Federico Urales per signar-les. A poc a poc, la societat va tenir notícia de la infàmia de Montjuïc. El 4 de maig de 1897, en un dels moments culminats i més tràgics del procés de Montjuïc, cinc anarquistes innocents foren afusellats acusats de ser els autors del darrer gran atemptat.

L'escàndol de les tortures i de la farsa judicial van generar un ampli moviment de protesta d'abast nacional però també internacional. Les principals reivindicacions foren la revisió del procés judicial i l'obertura d'una investigació per aclarir les tortures. La indignació es va escampar pels medis demòcrates i populars i ben aviat, les veus que denunciaven la barbàrie de Montjuïc es van estendre per França, el Regne Unit, Alemanya, Àustria, Bèlgica, Holanda, Suïssa... Malgrat la magnitud de la campanya de protesta, no es va aconseguir la revisió definitiva del procés ni la rehabilitació de les víctimes. El gener de 1900, però, es van commutar les penes de presó per l'exili.

L'agost de 1897, l'anarquista italià Michele Angiolillo va assassinar el cap del govern Antonio Cánovas del Castillo per venjar els "màrtirs" de Montjuïc, un acte que va cloure l'espiral de violència d'aquells anys.

Joan Navais i Icart